

RZECZPOSPOLITA POLSKA
PROKURATOR GENERALNY

Warszawa, dnia 24 czerwca 2013 r.

PG VIII TK 27/13

SK 13/13

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY KAN CEL A R I A	
wpl. dnia	26. 06. 2013
L.dz.	L. zał.

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

W związku ze skargą konstytucyjną G K. wnoszącego o stwierdzenie, że:

- 1) „art. 275 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.) w zakresie, w jakim umożliwia takie jego rozumienie, które umożliwia zobowiązanie osoby oddanej pod dozór policyjny do powstrzymywania się od kontaktów z określonymi osobami i powstrzymywania się od przebywania w danym miejscu, jest niezgodny z art. 2 oraz art. 41 ust. 1, art. 52 ust. 1 i ust. 3 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”;
- 2) „art. 156 § 5 w zw. z art. 156 § 5a w zw. z art. 159 kpk w zakresie, w jakim umożliwia prowadzącemu postępowanie przygotowawcze arbitralne, nie uzależnione od wystąpienia żadnych ustawowo określonych przesłanek, odmowę udostępnienia akt i umożliwienie sporządzenia ich odpisów i kserokopii, podejrzanemu i jego obrońcy, w tym części akt będących podstawą zastosowania wobec podejrzanego środków zapobiegawczych, przy równoczesnym braku możliwości sądowej kontroli tej decyzji, jest niezgodny z art. 2 oraz art. 45 ust. 1 oraz art. 42 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”

- na podstawie art. 33 w związku z art. 52 ust. 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.) -

przedstawiam następujące stanowisko:

1) art. 156 § 5 w związku z art. 159 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 ze zm.), w zakresie, w jakim umożliwia arbitralne wyłączenie jawności materiałów postępowania przygotowawczego, które uzasadniają postanowienie prokuratora o zastosowaniu środka zapobiegawczego z art. 275 § 2 tej ustawy:

- jest zgodny z wyrażoną w art. 2 Konstytucji zasadą prawidłowej legislacji, w zakresie, w jakim wynika z niej dyrektywa określoności przepisów prawa,

- jest niezgodny z art. 42 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji;

3) na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 i 3 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.) postępowanie w pozostałym zakresie podlega umorzeniu.

UZASADNIENIE

G K. wystąpił do Trybunału Konstytucyjnego ze skargą konstytucyjną, przytoczoną na wstępie niniejszego stanowiska.

Skarga ta została wniesiona na tle następującego stanu faktycznego i prawnego.

W dniu października 2009 r. Prokurator Prokuratury Rejonowej Ł wydał postanowienie o zastosowaniu względem podejrzanego G K., na podstawie art. 249, art. 250 § 4, art. 266, art. 271 § 1, art. 272, art. 275 i art. 277 k.p.k., środków zapobiegawczych w postaci dozoru Policji

wraz z nakazem powstrzymywania się od kontaktów z pracownikami M
Sp. z o.o. i przebywania na terenie M Sp. z o.o.

Na powyższe postanowienie zażalenie wniósł obrońca G K.
Postanowieniem Sądu Rejonowego w Ł
Wydział Karny z dnia grudnia 2009 r. (sygn. akt) zaskarżone
postanowienie zostało utrzymane w mocy.

Z kolei w dniu października 2009 r. Prokurator Prokuratury
Rejonowej w Ł wydał zarządzenie o odmowie udostępnienia
akt sprawy podejrzanego G K. i dokumentów M Sp. z o.o.
obrońcy podejrzanego w sprawie , powołując się na treść art. 156 §
5a k.p.k. Wniosek obrońcy dotyczył akt i dokumentów, na podstawie których
zastosowano wobec podejrzanego G K. środki zapobiegawcze.

Na powyższe zarządzenie zażalenie wniósł obrońca G K.
Zarządzeniem z dnia listopada 2009 r. Prokurator Rejonowy
w Ł zmienił zarządzenie z dnia października 2009 r. o odmowie
udostępnienia akt sprawy w ten sposób, że postanowił udostępnić
podejrzanemu i obrońcy karty akt sprawy zawierające opinie biegłych, a w
pozostałym zakresie zarządzenie o odmowie udostępnienia akt sprawy utrzymał
w mocy.

W uzasadnieniu zarządzenia Prokurator wskazał m.in., iż wobec
G K. tymczasowe aresztowanie nie jest stosowane, a przepis art. 156 §
5a k.p.k. ma umożliwić podejrzanemu prawo do obrony w sytuacji zastosowania
środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania.

W ocenie Skarżącego, art. 275 § 2 k.p.k. narusza Konstytucję w
zakresie, w jakim pozwala na takie rozumienie tego przepisu, które umożliwia
zobowiązanie osoby oddanej pod dozór Policji do powstrzymywania się od
kontaktów z innymi osobami i powstrzymywania się od przebywania w
określonych miejscach. Zdaniem Skarżącego, takie ograniczenie wolności

powinno być dopuszczalne wyłącznie w przypadkach wyraźnie wskazanych w ustawie.

W uzasadnieniu skargi konstytucyjnej G K. podniósł, że „[w] art. 275 § 2 kpk ustawodawca wymienił jedynie przykładowe obowiązki, jakie mogą zostać nałożone na oskarżonego w tym trybie, na co jednoznacznie wskazuje końcowe brzmienie tego przepisu <a także na innych ograniczeniach jego swobody, niezbędnych do wykonywania nadzoru>” i zauważył, iż **„[o]bowiązek taki może więc stanowić każde ograniczenie, pod warunkiem jednak, że jest niezbędne do skutecznego wykonywania dozoru policji.** Policja zaś na bieżąco czuwa, by podejrzany wypełniał nałożone na niego obowiązki, których z kolei realizacja ma stanowić zabezpieczenie, swoistego rodzaju gwarancję, że oskarżony będzie w każdym czasie do dyspozycji sądu lub prokuratury. W praktyce więc istota dozoru sprowadza się przeważnie do tego, iż jest on środkiem mającym na celu zapobieżenie ucieczce podejrzanego i jego ukrywaniu się” (s. 5).

W dalszej części uzasadnienia Skarżący podniósł, że „[w]śród przykładowych obowiązków osoby oddanej pod dozór art. 275 § 2 kpk nie wymienia zobowiązania do powstrzymywania się od kontaktów z określonymi osobami czy też powstrzymywania się od przebywania w określonym miejscu. Trudno też wskazać, dlaczego i jak tego typu zobowiązania miałyby być <niezbędne do wykonywania dozoru>. Wydaje się, iż ustawodawcy, konstruującemu otwarty katalog obowiązków, chodziło raczej o tego typu obowiązki, jak określenie częstotliwości zgłaszania się podejrzanego na policję, zakaz wychodzenia w porze nocnej, zakaz nadużywania alkoholu lub używania środków odurzających, określenie zasad kontaktowania się podejrzanego z organami procesowymi itp.” (tamże).

Skarżący zarzucił ponadto, że art. 156 § 5 w związku z art. 156 § 5a w związku z art. 159 k.p.k. uniemożliwia skuteczną obronę, gdyż pozostawia

organowi prowadzącemu postępowanie absolutną dowolność w zakresie decyzji o odmowie udostępnienia akt sprawy w toku postępowania przygotowawczego.

W ocenie Skarżącego, „[i]stotą problemu są sytuacje w tych sprawach karnych, w których w toku postępowania przygotowawczego mamy do czynienia ze stosowaniem środków zapobiegawczych - innych niż tymczasowe aresztowanie, a w których to sytuacjach - na skutek decyzji organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze - brak dostępu do akt sprawy chociażby w części zawierającej dowody wskazane w postanowieniu o zastosowanie środków zapobiegawczych, uniemożliwia podejrzanemu skuteczną obronę, albowiem zaskarżony przepis art. 156 § 5 kpk przewiduje możliwość odmowy udostępnienia części akt uzasadniających postanowienie o zastosowaniu środków zapobiegawczych przy czym nie formułuje jakiegokolwiek katalogu przesłanek uzasadniających odmowę udostępnienia tychże akt, zostawiając w tym zakresie zupełną dowolność organowi prowadzącemu postępowanie, który zgodnie z art. 159 kpk, nie jest w tym zakresie poddany kontroli sądowej a jedynie prokuratora bezpośrednio przełożonego, co narusza również art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2 Konstytucji” (uzasadnienie skargi konstytucyjnej, s. 8).

Skarżący stwierdza nadto, że „[o]dmawianie dostępu do akt w sposób szczególny wkracza w sferę prawa do obrony. Zaskarżony przepis art. 156 § 5 kpk pozwala organowi prowadzącemu postępowanie przygotowawcze na dowolność i arbitralne uniemożliwianie podejrzanemu dostępu do części akt w tak istotnej sprawie, jak stosowanie środków zapobiegawczych. Nie gwarantuje to kontradyktoryjności postępowania i nie zapewnia tzw. równości broni stron tj. organu prowadzącego postępowanie i podejrzanego” (uzasadnienie skargi konstytucyjnej, s. 9).

W przekonaniu Skarżącego, przesłanki wymienione w art. 156 § 5a k.p.k., który ma zastosowanie tylko do sytuacji stosowania najpoważniejszego środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania, „nie powinny

być ograniczone tylko do wypadków stosowania tymczasowego aresztowania, ale również powinny mieć zastosowanie przy orzekaniu innych środków zapobiegawczych, a więc również w sytuacjach określonych w art. 156 § 5 (w zw. z § 5a *a contrario*)” [uzasadnienie skargi konstytucyjnej, s. 10].

Postanowieniem z dnia 2 lipca 2012 r. Trybunał Konstytucyjny - na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.; dalej: ustawa o Trybunale Konstytucyjnym lub ustawa o TK) - odmówił nadania dalszego biegu skardze G K. w zakresie badania zgodności art. 275 § 2 k.p.k. z art. 2, art. 41 ust. 1, art. 52 ust. 1 i 3 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. W ocenie Trybunału, za takim rozstrzygnięciem przemawiały: po pierwsze - zmiana brzmienia zaskarżonego przepisu na skutek wejścia w życie ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny, ustawy - Kodeks postępowania karnego, ustawy - Kodeks karny wykonawczy, ustawy - Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 206, poz. 1589) [dalej: ustawa z dnia 5 listopada 2009 r.], polegająca na wpisaniu do art. 275, jako środków zapobiegawczych, zakazu kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami oraz zakazu przebywania w określonych miejscach (co nie było wyrażone *expressis verbis* w art. 275 § 2 k.p.k. w brzmieniu zakwestionowanym przez Skarżącego), a po drugie - niewystępowanie w sprawie przesłanki, o której mowa w art. 39 ust. 3 ustawy o TK.

Trybunał Konstytucyjny, postanowieniem z dnia 13 marca 2013 r., uwzględnił zażalenie Skarżącego na postanowienie z dnia 2 lipca 2012 r.

W uzasadnieniu postanowienia z dnia 13 marca 2013 r. Trybunał wskazał, że „[p]ismem z dnia 31 lipca 2012 r. przewodniczący składu orzekającego Trybunału Konstytucyjnego - w trybie art. 19 ust. 1 w związku z art. 21 ust. 1 ustawy o TK - zwrócił się do Prokuratury Rejonowej w Ł o udzielenie informacji, czy wobec skarżącego nadal obowiązuje, w szczególności w zakresie art. 275 § 2 k.p.k., postanowienie prokuratora tejże

Prokuratury z dnia października 2009 r. (sygn. akt) o poddaniu pod dozór Policji wraz ze zobowiązaniem powstrzymywania się od kontaktów z pracownikami M Sp. z o.o. oraz zakazem przebywania na terenie M Sp. z o.o.

Pismem z dnia sierpnia 2012 r. Zastępca Prokuratora Rejonowego w Ł poinformował Trybunał Konstytucyjny, że wskazane postanowienie z dnia października 2009 r. nadal obowiązuje wobec skarżącego. Jednocześnie do pisma została załączona kopia postanowienia Sądu Rejonowego w Ł Wydział Kamy z dnia czerwca 2012 r. (sygn. akt) odnośnie do dalszego stosowania wobec skarżącego m.in. środka zapobiegawczego w postaci dozoru Policji oraz obowiązku powstrzymywania się od kontaktów z pracownikami M Sp. z o.o. i od przebywania na terenie M Sp. z o.o.” (uzasadnienie postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 marca 2013 r., s. 3-4).

Wobec tego rodzaju ustaleń Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że „art. 275 § 2 k.p.k. (w brzmieniu obowiązującym do 7 czerwca 2010 r.) znajduje zastosowanie wobec skarżącego w związku z dalszym stosowaniem środków zapobiegawczych, o których mowa w postanowieniu prokuratora Prokuratury Rejonowej w Ł z dnia października 2009 r. (sygn. akt

) o oddaniu pod dozór Policji wraz ze zobowiązaniem powstrzymywania się od kontaktów z pracownikami M Sp. z o.o. oraz zakazem przebywania na terenie M Sp. z o.o., utrzymanym w mocy postanowieniami Sądu Rejonowego w Ł Wydział Karny z dnia grudnia 2009 r. (sygn. akt) oraz czerwca 2012 r. (sygn. akt), a przedmiot zaskarżenia odnosi się do sfery praw i wolności podlegających ochronie konstytucyjnej. Tym samym - zdaniem składu orzekającego w niniejszej sprawie - zachodzi podstawa do uwzględnienia zażalenia na postanowienie Trybunału z dnia 2 lipca 2012 r. i przekazania skargi konstytucyjnej - w zakresie badania zgodności art. 275 § 2

k.p.k. z art. 2, art. 41 ust. 1 oraz art. 52 ust. 1 i 3 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji - do rozpoznania merytorycznego przez Trybunał Konstytucyjny (uzasadnienie postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 marca 2013 r., s. 5-6).

Problem dopuszczalności orzekania przez Trybunał Konstytucyjny, w sprawie zainicjowanej skargą konstytucyjną G K., o zgodności z ustawą zasadniczą art. 275 § 2 k.p.k. w brzmieniu tego przepisu obowiązującym przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 5 listopada 2009 r.

Istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia tego problemu ma nie to, że wobec G K. po dacie 8 czerwca 2010 r. wydano postanowienie o stosowaniu w dalszym ciągu środka zapobiegawczego z art. 275 § 2 k.p.k. w postaci dozoru Policji „oraz obowiązku powstrzymywania się od kontaktów z pracownikami M Sp. z o.o. i od przebywania na terenie M Spółka z o.o.”, ale konkretna sytuacja procesowa, w której tego rodzaju decyzję podjęto, oraz data jej wydania.

Otóż postanowienie Sądu Rejonowego dla Ł (sygn. akt), w którym zadecydowano o stosowaniu w dalszym ciągu środka zapobiegawczego z art. 275 § 2 k.p.k. wobec, między innymi, G K., **zostało wydane w dniu czerwca 2012 r.** Użyte w sentencji tego orzeczenia sformułowanie „postanawia (...) stosować w dalszym ciągu” może wskazywać na aprobatę sądu dla kontynuowania stosowania konkretnie tego właśnie środka zapobiegawczego, który zastosowano wobec G K. postanowieniem Prokuratora Rejonowego Ł z dnia października 2009 r., wydanym jeszcze w toku śledztwa

Jednak w obliczu szczegółowo opisanej w uzasadnieniu postanowienia Sądu Rejonowego dla Ł z dnia czerwca 2012 r. sytuacji

procesowej, w której sąd ten procedował w sprawie _____, tego rodzaju wnioski nie jest zasadny.

Owa sytuacja procesowa w dniu _____ czerwca 2012 r. kształtowała się bowiem następująco.

Postanowieniem z dnia _____ grudnia 2011 r. Sąd Rejonowy _____ w Ł _____ uchylił stosowanie środka zapobiegawczego między innymi wobec oskarżonego G _____ K.

Na powyższe postanowienie zażalenie złożył Prokurator Prokuratury Rejonowej Ł _____, zaskarżając je w całości na niekorzyść oskarżonego i wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Postanowieniem z dnia _____ lutego 2012 r. Sąd Okręgowy w Ł _____ uchylił zaskarżone postanowienie uznając zażalenie za zasadne. Wskazał, iż przesłanka stanowiąca podstawę uchylenia stosowanego środka zapobiegawczego przestała istnieć z uwagi na uchylenie postanowienia o umorzeniu postępowania i przekazanie sprawy, w zakresie dotyczącym zarzutów stawianych oskarżonemu do ponownego rozpoznania. Jak podniósł Sąd Okręgowy, **przesądziło to o konieczności uchylenia postanowienia w przedmiocie środka zapobiegawczego i procedowania ponownie w tym zakresie przez Sąd Rejonowy.**

Powyższe oznacza, że w dniu _____ czerwca 2012 r. Sąd Rejonowy dla Ł _____ nie oceniał prawidłowości zastosowanego przed dniem 8 czerwca 2010 r. przez prokuratora środka zapobiegawczego na podstawie obowiązującego w tym czasie (przed dniem 8 czerwca 2010 r.) przepisu art. 275 § 2 k.p.k., ponieważ przed dniem _____ czerwca 2012 r. ów środek zapobiegawczy został uchylony (_____ grudnia 2011 r.).

Na podstawie treści uzasadnienia postanowienia Sądu Rejonowego dla Ł _____ z dnia _____ czerwca 2012 r. można wnioskować, że środek ten uchylono prawidłowo, bo w chwili jego uchylenia obowiązywało postanowienie o umorzeniu postępowania karnego przeciwko G _____ K. z

dnia listopada 2011 r., sygn. akt (vide - uzasadnienie tego postanowienia, s. 1), zaś art. 253 § 1 k.p.k. nakazuje, aby środek zapobiegawczy niezwłocznie uchylić lub zmienić, jeżeli - po pierwsze - ustaną przyczyny, na skutek których został on zastosowany, lub - po drugie - powstaną przyczyny uzasadniające jego uchylenie lub zmianę.

Sytuacja procesowa G K. uległa zmianie, gdy Sąd Okręgowy w Ł , postanowieniem z dnia lutego 2012 r., uchylił postanowienie z dnia listopada 2011 r. (vide - uzasadnienie postanowienia Sądu Rejonowego dla Ł z dnia czerwca 2012 r., s. 2). W tej sytuacji przesłanki zastosowania wspomnianego środka zapobiegawczego wobec Skarżącego uaktualniły się.

Wobec opisanej sytuacji procesowej Skarżącego należy stwierdzić, że zawarty w postanowieniu z dnia lutego 2012 r. nakaz Sądu Okręgowego w Ł , aby Sąd Rejonowy dla Ł **procedował ponownie w przedmiocie środka zapobiegawczego**, może oznaczać tylko tyle, że w dniu czerwca 2012 r. ten Sąd Rejonowy - wbrew temu, co wynika z literalnego brzmienia sentencji postanowienia - nie orzekł o stosowaniu tego środka „w dalszym ciągu”, czyli nieprzerwanie od momentu jego zastosowania w oparciu o art. 275 § 2 k.p.k. w brzmieniu (i kształcie tego środka) sprzed wejścia w życie ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. Stosowanie środka zapobiegawczego z art. 275 § 2 k.p.k. w kształcie sprzed nowelizacji zostało bowiem **skutecznie przerwane** postanowieniem o jego uchyleniu, na co wskazuje treść i znaczenie przepisów przejściowych na gruncie postępowania karnego.

W określonym w art. 10 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. przepisie przejściowym w istocie powtórzono treść art. 8 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 556 ze zm.) [dalej: Przepisy wprowadzające k.p.k.].

Przepis art. 10 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. brzmi:

„Sprawy, w których przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy rozpoczęto rozprawę główną, toczą się do końca postępowania w danej instancji według przepisów dotychczasowych, jednakże w razie zawieszenia postępowania, odroczenia rozprawy lub ponownego rozpoznania sprawy albo po zapadnięciu prawomocnego orzeczenia postępowanie toczy się według przepisów tej ustawy.”.

Klasycznym przepisem przejściowym jest art. 6 Przepisów wprowadzających k.p.k., który wyraża ogólną regułę, według której nowe prawo karne procesowe „chwytą w locie” sprawy będące w toku w chwili jego wejścia w życie, „jeżeli przepisy poniższe (dalsze regulacje Przepisów wprowadzających k.p.k. - przyp. wł.) nie stanowią inaczej”.

Przepisami, które stanowią inaczej w rozumieniu powołanego art. 6, są art. 7 i 8 Przepisów wprowadzających k.p.k.

Art. 7 ma zastosowanie wówczas, gdy na podstawie Kodeksu postępowania karnego nastąpiła zmiana właściwości sądu, co w sprawie Skarżącego nie miało miejsca.

Drugi wyjątek od reguły określonej w art. 6 Przepisów wprowadzających k.p.k. formułuje art. 8 tych Przepisów.

W doktrynie podnosi się, że „[c]entralnym pojęciem konstrukcji komentowanego przepisu (art. 8 Przepisów wprowadzających k.p.k. - przyp. wł.) jest pojęcie **toczenia się** postępowania. Rzecz zrozumiała, nie wszystkie przepisy, które stosuje się w toku postępowania karnego mogą być zaliczone do takich, według których postępowanie toczy się. Zagadnienie to stało się przedmiotem wypowiedzi SN w uzasadnieniu uchw. SN (7) z 30.9.1998 r. (I KZP 14/98, OSNKW 1998, Nr 9-10, poz. 42; zob. art. 7, Nb 3), w którym wskazano, że określenie <postępowanie toczy się według przepisów> nie jest równoznaczne z wyrażeniem <stosuje się przepisy>, albowiem to ostatnie ma szerszy zakres i odnosi się do wszystkich przepisów procesowych, a więc

zarówno tych, które regulują <kinetykę>, jak i tych, które normują <statykę> procesu karnego. W konsekwencji należy przyjąć, że przepisy dotyczące np. takich kwestii, jak forma orzeczeń, uprawnienia uczestników postępowania, **stosowanie** kar porządkowych, czy **środków zapobiegawczych nie są przepisami, według których postępowanie <toczy się>, to zaś oznacza, że stosuje się do nich zawsze regulę określoną w art. 6, nawet wówczas gdy w grę wchodzi sytuacja, o jakich mowa w komentowanym przepisie** (podkr. wł.)” [komentarz do art. 8 Przepisów wprowadzających Kodeks postępowania karnego pod red. P. Hofmańskiego, Wydawnictwo C.H. BECK, Warszawa 2012, [http://legalis/akt.do?link=KOM.PAP\[26126.120048863\]](http://legalis/akt.do?link=KOM.PAP[26126.120048863])].

Mając powyższe na uwadze, należy stwierdzić, że, skoro w dniu czerwca 2012 r. Sąd Rejonowy dla Ł , w zakresie środka zapobiegawczego z art. 275 § 2 k.p.k., procedował **ponownie** w zmienionym stanie prawnym, to powinien stosować nowe prawo.

Dlatego też podstawy rozstrzygnięcia tego sądu z dnia czerwca 2012 r. nie mógł stanowić art. 275 § 2 k.p.k. w brzmieniu sprzed 8 czerwca 2010 r., lecz art. 275 § 2 k.p.k. w obecnym brzmieniu, w którym wprost przewidziano, że obowiązki osoby oddanej pod dozór Policji mogą polegać na „zakazie kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami” oraz „zakazie przebywania w określonych miejscach”.

W dalszej kolejności powyższe ustalenia należy skonfrontować z zarzutem Skarżącego.

Otóż Skarżący niekonstytucyjności art. 275 § 2 k.p.k. upatruje w brzmieniu tego przepisu jedynie **sprzed wejścia w życie ustawy z dnia 5 listopada 2009 r.** W ocenie Skarżącego, niekonstytucyjność „dawnego” art. 275 § 2 k.p.k. polega na tym, że możliwość nałożenia na osobę oddaną pod dozór Policji zakazu kontaktowania się z innymi osobami oraz zakazu przebywania w określonych miejscach nie została wyraźnie przewidziana w ustawie, a możliwa

była na podstawie interpretacji tego przepisu przez organ prowadzący postępowanie karne.

Zgodnie z art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, Trybunał umarza postępowanie, jeżeli akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał, przy czym z art. 39 ust. 3 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym wynika, że art. 39 ust. 1 pkt 3 tej ustawy nie stosuje się, jeżeli wydanie orzeczenia o akcie normatywnym, który utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia, jest konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw.

Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, przesłanką uzasadniającą kontrolę konstytucyjności przepisu jest ustalenie, iż zachodzi związek pomiędzy kwestionowanym uregulowaniem a ochroną konstytucyjnych praw i wolności. Związek ten zachodzi wówczas, gdy spełnione są trzy przesłanki: po pierwsze - przepis będący przedmiotem oceny zawiera treści normatywne odnoszące się do sfery praw i wolności konstytucyjnie chronionych; po drugie - nie istnieje żaden alternatywny instrument prawny (poza ewentualnym uznaniem przepisu za niekonstytucyjny), który mógłby spowodować zmianę sytuacji prawnej ukształtowanej definitywnie, zanim ów przepis utracił moc obowiązującą; po trzecie - ewentualna eliminacja danego przepisu z systemu prawnego stanowić będzie skuteczny środek przywrócenia ochrony praw naruszonych obowiązywaniem kwestionowanej regulacji prawnej.

Jak wcześniej wykazano, użycie w postanowieniu Sądu Rejonowego dla Ł. z dnia czerwca 2012 r. wyrażenia, „stosować w dalszym ciągu” nie oznacza, że środek zapobiegawczy z art. 275 § 2 k.p.k. jest kontynuacją tego samego środka zapobiegawczego w kształcie obowiązującym przed dniem 8 czerwca 2010 r. Wszak rozstrzygnięcie to zapadło już po dniu 8 czerwca 2010 r., gdy sąd procedował w przedmiocie środka zapobiegawczego z art. 275 § 2 k.p.k. **ponownie**, zatem w odmiennym stanie prawnym, ukształtowanym przez ustawę z dnia 5 listopada 2009 r.

W tych warunkach należy dojść do wniosku, że przedmiotem niniejszej skargi konstytucyjnej jest przepis, który w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą, zaś zważywszy na to, że podstawą aktualnego stosowania wobec Skarżącego „w dalszym ściągu” środka zapobiegawczego w postaci dozoru Policji „oraz obowiązku powstrzymywania się od kontaktów z pracownikami M Sp. z o.o. i od przebywania na terenie M Spółka z o.o.”, jest art. 275 § 2 k.p.k., wymieniający tego rodzaju zakazy towarzyszące dozorowi Policji *expressis verbis*, wydanie w tej sprawie orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny nie jest konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw Skarżącego.

Reasumując, postępowanie w przedmiocie badania zgodności art. 275 § 2 k.p.k., w brzmieniu obowiązującym przed dniem 8 czerwca 2010 r., „w zakresie, w jakim umożliwia takie jego rozumienie, które umożliwia zobowiązanie osoby oddanej pod dozór policyjny do powstrzymywania się od kontaktów z określonymi osobami i powstrzymywania się od przebywania w danym miejscu”, z art. 2 oraz art. 41 ust. 1, art. 52 ust. 1 i 3 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji podlega umorzeniu na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy z o Trybunale Konstytucyjnym - ze względu na utratę mocy obowiązującej art. 275 § 2 k.p.k. w zaskarżonym zakresie.

Ocena zgodności „art. 156 § 5 w zw. z art. 156 § 5a w zw. z art. 159 kpk w zakresie, w jakim umożliwia prowadzącemu postępowanie przygotowawcze arbitralne, nie uzależnione od wystąpienia żadnych ustawowo określonych przesłanek, odmowę udostępnienia akt i umożliwienie sporządzenia ich odpisów i kserokopii, podejrzanemu i jego obrońcy, w tym części akt będących podstawą zastosowania wobec podejrzanego środków zapobiegawczych, przy równoczesnym braku możliwości sądowej kontroli tej decyzji, (...) z art. 2 oraz art. 45 ust. 1 oraz art. 42 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”.

Przed przejściem do rozważań merytorycznych konieczne jest określenie dopuszczalnego zakresu skargi konstytucyjnej G K. w tej materii.

Warunki formalne, jakim musi odpowiadać skarga konstytucyjna, stanowiły przedmiot licznych odniesień Trybunału Konstytucyjnego.

Trybunał wielokrotnie wskazywał, że w świetle art. 79 ust. 1 Konstytucji skarga konstytucyjna, w odróżnieniu od wniosków kierowanych przez podmioty wymienione w art. 191 ust. 1 pkt 1-5 Konstytucji, nie jest środkiem uruchamiania tzw. kontroli abstrakcyjnej, a więc realizowanej w oderwaniu od płaszczyzny stosowania kwestionowanych przepisów. Wobec tego nie ulega wątpliwości, iż jedynym dopuszczalnym przedmiotem skargi konstytucyjnej może być unormowanie wykazujące złożoną (dwojaką) kwalifikację. Po pierwsze - winno być ono podstawą prawną ostatecznego orzeczenia, z wydaniem którego wiąże skarżący zarzut naruszenia przysługujących mu w świetle postanowień Konstytucji praw lub wolności. Po drugie - to w normatywnej treści uregulowań kwestionowanych w skardze konstytucyjnej tkwić winna bezpośrednia przyczyna niedozwolonej ingerencji organów stosujących prawo w sferę konstytucyjnie chronionych praw podmiotowych skarżącego (*vide* na przykład - postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 22 października 2007 r., sygn. akt Ts 291/06, OTK ZU, seria B, nr 5/2007, poz. 241 oraz 18 lipca 2007 r., sygn. akt Ts 153/06, OTK ZU, seria B, nr 6/2007, poz. 273).

O konieczności wykazania związku pomiędzy przedmiotem skargi a ostatecznym rozstrzygnięciem o wolnościach, prawach lub obowiązkach skarżącego Trybunał Konstytucyjny przypominał także w licznych późniejszych orzeczeniach.

W postanowieniu z dnia 23 listopada 2009 r., sygn. akt Ts 91/09, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, iż *„przedmiotem kontroli w trybie skargi konstytucyjnej może być tylko taki przepis ustawy lub innego aktu*

normatywnego, na podstawie którego orzeczono ostatecznie o przysługujących skarżącemu konstytucyjnych wolnościach i prawach. Doprecyzowując tę przesłankę, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że może to być tylko przepis, który zdeterminował w taki sposób treść opartego na jego podstawie rozstrzygnięcia, iż doprowadziło ono do naruszenia wskazanych w skardze praw lub wolności (podkr. wł.). Uznanie zaskarżonego przepisu za niekonstytucyjny - wskutek rozpatrzenia skargi przez Trybunał Konstytucyjny - prowadzić ma bowiem do jego wyeliminowania z systemu prawa, a poprzez ponowne rozpoznanie przez odpowiednie organy sprawy, w związku z którą wniesiono skargę, do usunięcia istniejącego naruszenia konstytucyjnych praw lub wolności” (LEX nr 737227; vide też - postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 28 września 2010 r., sygn. akt Ts 154/09, OTK ZU seria B nr 5/2010, poz. 365; 16 listopada 2010 r., sygn. akt Ts 150/08, OTK ZU seria B nr 6/2010, poz. 417 oraz 26 listopada 2010 r., sygn. akt Ts 281/09, OTK ZU seria B nr 6/ 2010, poz. 461).

W postanowieniu z dnia 27 września 2010 r., sygn. akt Ts 85/08, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, iż „[w] świetle przesłanek skargi konstytucyjnej, zakreślonych w art. 79 ust. 1 Konstytucji, nie budzi wątpliwości, że kontroli sprawowanej przez Trybunał w trybie skargi konstytucyjnej może podlegać tylko ta norma, której zastosowanie spowodowało skutek oceniany przez skarżącego w kategoriach naruszenia jego praw lub wolności (art. 47 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK)” [LEX nr 737131; vide też - postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 listopada 2010 r., sygn. akt Ts 64/08, OTK ZU seria B nr 6/2010, poz. 413].

Biorąc pod uwagę powołane orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego i powracając na grunt skargi konstytucyjnej G K., należy stwierdzić, że przedmiotem Jego skargi może być jedynie art. 156 § 5 k.p.k. w związku z art. 159 k.p.k.

Wszak art. 156 § 5a k.p.k. nie stanowił podstawy ostatecznego orzeczenia o prawach i wolnościach Skarżącego, w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji, ponieważ przepis ten dotyczy udostępniania akt postępowania przygotowawczego w sytuacji wystąpienia przez prokuratora z wnioskiem o zastosowanie lub przedłużenie tymczasowego aresztowania, gdy tymczasem ostateczne rozstrzygnięcie o prawach i wolnościach Skarżącego dotyczyło dostępu Skarżącego i jego obrońcy do akt postępowania przygotowawczego w sytuacji, gdy tymczasowy areszt wobec Skarżącego nie był już stosowany (*vide* - zarządzenie prokuratora Prokuratury Rejonowej Ł z dnia listopada 2009 r., sygn. akt).

Ponadto zarządzenie prokuratora Prokuratury Rejonowej Ł z dnia listopada 2009 r., sygn. akt , o zmianie zarządzenia z dnia października 2009 r. i z dnia października 2009 r. o odmowie udostępnienia akt sprawy dotyczyło wniosku obrońcy Skarżącego „o udostępnienie akt sprawy i dokumentów M Sp. z o.o.”, a nie umożliwienia sporządzania odpisów i kserokopii tych akt.

Wreszcie, postępowanie zakończone ostatecznym orzeczeniem o prawach i wolnościach Skarżącego dotyczyło środka zapobiegawczego z art. 275 § 2 k.p.k. i tylko w tym zakresie Skarżący domagał się dostępu do akt prowadzonego przeciwko niemu postępowania karnego ().

Biorąc powyższe pod uwagę należy przyjąć, że postępowanie w przedmiocie badania zgodności z Konstytucją art. 156 § 5a k.p.k. podlega umorzeniu na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z o Trybunale Konstytucyjnym ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku. Dotyczy to również postępowania w przedmiocie badania zgodności z Konstytucją art. 156 § 5 k.p.k. w zakresie, w jakim przepis ten, po pierwsze, ogranicza możliwość sporządzania odpisów i kserokopii akt sprawy oraz, po drugie, ogranicza dostęp do akt postępowania przygotowawczego, zawierających dowody niewymienione

w postanowieniu o zastosowaniu wobec Skarżącego środka zapobiegawczego z art. 275 § 2 k.p.k.

Jako zasadniczy przedmiot kontroli Skarżący wskazał przepis art. 156 § 5 k.p.k., zaś jako przepis związkowy - art. 159 k.p.k.

Niekonstytucyjności art. 156 § 5 k.p.k. Skarżący upatruje w braku określenia w tym przepisie przesłanek odmowy udostępnienia podejrzanemu i jego obrońcy akt „w tym części akt będących podstawą zastosowania wobec podejrzanego środków zapobiegawczych”. Skarżący stwierdza, że brak wspomnianych przesłanek umożliwia zbyt dowolną interpretację przez organ prowadzący postępowanie przygotowawcze okoliczności decydujących o wyrażeniu zgody na udostępnienie podejrzanemu i jego obrońcy części akt umożliwiających obronę na tym etapie postępowania, co narusza wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadę prawidłowej legislacji „niedopuszczającą stanowienia prawa dającego organowi je stosującemu zbyt daleko idącą, niemożliwą (a co najmniej trudną) do bezstronnej i obiektywnej weryfikacji dowolność w zakresie ograniczenia” między innymi prawa do obrony (*vide* - uzasadnienie skargi, s. 9). Brak ustawowych przesłanek ograniczenia tego prawa powoduje też, zdaniem Skarżącego, naruszenie art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Powyższy zarzut wzmacnia, jak stwierdza Skarżący, przewidziany w art. 159 k.p.k., tryb prokuratorskiej zamiast, w Jego ocenie, jedynie obiektywnej - sądowej kontroli decyzji o odmowie udostępnienia podejrzanemu i jego obrońcy akt.

Przepis art. 156 § 5 k.p.k. brzmi:

„Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, w toku postępowania przygotowawczego stronom, obrońcom, pełnomocnikom i przedstawicielom ustawowym udostępnia się akta, umożliwia sporządzanie odpisów i kserokopii oraz wydaje odpłatnie uwierzytelnione odpisy lub kserokopie tylko za zgodą prowadzącego postępowanie przygotowawcze. Za zgodą prokuratora akta w

toku postępowania przygotowawczego mogą być w wyjątkowych wypadkach udostępnione innym osobom.”.

Przepis art. 159 k.p.k. brzmi:

„Na odmowę udostępnienia akt w postępowaniu przygotowawczym przysługuje stronom zażalenie; na zarządzenie prokuratora zażalenie przysługuje do prokuratora bezpośrednio przełożonego.”.

Dla przypomnienia, jako wzorce kontroli art. 156 § 5 w związku z art. 159 k.p.k. w zaskarżonym zakresie Skarżący wskazał, wynikającą z art. 2 Konstytucji, zasadę prawidłowej (poprawnej) legislacji oraz art. 42 ust. 2 i art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Z uzasadnienia skargi konstytucyjnej wynika, że G K. w istocie kwestionuje zgodność art. 156 § 5 k.p.k. w związku z art. 159 k.p.k. z jedną z dyrektyw poprawnej legislacji, a mianowicie nakazem określoności przepisów prawa (*vide* - zawarty na s. 9 uzasadnienia skargi zarzut nieprecyzyjności tego przepisu wynikający z braku przesłanek odmowy udostępnienia akt).

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, nakaz określoności przepisów prawa „*ma zastosowanie w wypadku wszelkich regulacji, kształtujących pozycję prawną obywatela (zob. zamiast wielu: wyroki TK: z 28 października 2009 r., Kp 3/09, OTK ZU nr 9/A/2009, poz. 138, pkt III 6.1.; z 3 grudnia 2009 r., Kp 8/09, OTK ZU nr 11/A/2009, poz. 164, pkt III 5.1.). W wyroku w sprawie Kp 3/09 (...) Trybunał, orzekając w pełnym składzie, stwierdził, że na ustawodawcy ciąży obowiązek tworzenia przepisów prawa możliwie najbardziej określonych zarówno pod względem ich treści, jak i formy. Trybunał orzekł też o konieczności przeprowadzenia testu określoności prawa, który powinien być odnoszony do kontrolowanej regulacji. Na test ten składa się: 1) precyzyjność regulacji prawnej, 2) jasność przepisu oraz 3) jego legislacyjna poprawność. Precyzyjność (precyzja) <winna przejawiać się w konkretności nakładanych obowiązków i przyznawanych praw, tak by ich treść była oczywista i pozwalala na wyegzekwowanie> (wyrok z 21 marca 2001 r., K.*

24/00, OTK ZU nr 3/2001, poz. 51, pkt III 18). Jasność przepisu oznacza jego klarowność i zrozumiałość dla adresatów, którzy mają prawo oczekiwać od racjonalnego ustawodawcy tworzenia norm prawnych niebudzących wątpliwości co do treści nakładanych obowiązków i przyznawanych praw (...). Poprawność przepisu oznacza natomiast jego właściwą konstrukcję z punktu widzenia językowego i logicznego i jest warunkiem podstawowym, pozwalającym na ocenę przepisu w aspekcie pozostałych kryteriów - jasności i precyzyjności (tamże). Podczas konstytucyjnej kontroli określoności danej regulacji konieczne jest przeprowadzenie wskazanego testu, a następnie odniesienie we właściwej proporcji do charakteru badanej regulacji (...). W tym ostatnim aspekcie znaczenie ma rodzaj regulowanej materii, kategoria adresatów, do których przepisy są kierowane, oraz stopień ingerencji proponowanych regulacji w konstytucyjne wolności i prawa" (uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 lipca 2011 r., sygn. akt K 11/10, OTK ZU seria A nr 6/2011, poz. 60).

Mając na uwadze powołany wyrok Trybunału Konstytucyjnego, należy stwierdzić, że art. 156 § 5 k.p.k. w związku z art. 159 k.p.k. nie narusza zasady dostatecznej określoności przepisów prawa. Precyzyjność obu tych przepisów pozostających w związku, ich jasność oraz legislacyjna poprawność nie mogą bowiem budzić wątpliwości.

Skarżący nie miał również problemów z odczytaniem rzeczywistej treści wywiezionej z tych przepisów normy. Wszak precyzyjnie wskazał zakres, w jakim art. 156 § 5 k.p.k. w związku z art. 159 k.p.k. budzi Jego wątpliwości konstytucyjne.

Powołanie jako wzorca kontroli zasady poprawnej legislacji wynika zatem z wadliwego zidentyfikowania przez Skarżącego problemu konstytucyjnego w niniejszej sprawie. Problem ten polega bowiem nie na braku określoności zaskarżonej normy, ale na braku treści, której norma ta nie zwiera, a zawierać powinna z uwagi na konieczność ochrony praw i wolności

konstytucyjnych (prawa do obrony). Chodzi tutaj o przesłanki odmowy udostępnienia akt postępowania przygotowawczego oraz sądową, a nie prokuratorską kontrolę tej decyzji.

Inaczej mówiąc, w ocenie Skarżącego, niekonstytucyjności art. 156 § 5 k.p.k. w związku z art. 159 k.p.k. dowodzi nie brak wymaganej precyzji obu tych przepisów, lecz ich niedostatek treściowy.

Reasumując tę część rozważań należy stwierdzić, że art. 156 § 5 k.p.k. w związku z art. 159 k.p.k. w zaskarżonym zakresie jest zgodny z wyrażoną w art. 2 Konstytucji zasadą prawidłowej legislacji w zakresie, w jakim wynika z niej dyrektywa określoności przepisów prawa, jako że Skarżący nie zdołał udowodnić swojego zarzutu w tej materii.

Odnosnie natomiast pozostałych wzorców kontroli art. 156 § 5 k.p.k. w związku z art. 159 k.p.k., powołanych przez Skarżącego, należy stwierdzić, co następuje.

Wyrażone w art. 42 ust. 2 ustawy zasadniczej prawo do obrony jest przez Trybunał Konstytucyjny rozumiane szeroko. W ocenie Trybunału, jest ono bowiem nie tylko fundamentalną zasadą procesu karnego, ale też elementarnym standardem demokratycznego państwa prawnego. Prawo to przysługuje każdemu od chwili wszczęcia przeciwko niemu postępowania karnego (w praktyce od chwili przedstawienia zarzutów) aż do wydania prawomocnego wyroku, obejmuje również etap postępowania wykonawczego (*vide* - wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 17 lutego 2004 r., sygn. akt SK 39/02, OTK ZU seria A nr 2/2004, poz. 7 oraz z dnia 10 grudnia 2012 r., sygn. akt K 25/11, OTK ZU seria A nr 11/2012, poz. 132).

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego zwracano również uwagę na dwa aspekty prawa do obrony: materialny oraz formalny. Obrona materialna to możliwość bronięcia przez oskarżonego jego interesów osobiście (np. możliwość odmowy składania wyjaśnień, prawo wglądu w akta i składania wniosków dowodowych). Obrona formalna to prawo do korzystania z pomocy obrońcy z

wyboru lub z urzędu (*vide* - wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 listopada 2007 r., sygn. akt K 39/07, OTK ZU seria A nr 10/2007, poz. 129).

W wyroku w sprawie o sygn. akt SK 39/02, w kontekście zarzutu dotyczącego niezgodności art. 73 § 2 k.p.k. z art. 42 ust. 2 oraz art. 78 Konstytucji, Trybunał Konstytucyjny poczynił nadto rozważania dotyczące roli procesowej obrońcy oraz związanych z nią powinności i w tym zakresie wskazał, że obrońca jest pełnomocnikiem oskarżonego, jego procesowym przedstawicielem, a jego głównym zadaniem jest ochrona oskarżonego w taki sposób, by cel procesu karnego osiągnięty został z zagwarantowaniem prawa do obrony. Charakter działań obrońcy determinowany jest interesem prawnym oskarżonego, dla którego ochrony przepisy procedury karnej przewidują szereg koniecznych uprawnień.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, prawo do sądu jest jednym z podstawowych praw jednostki. Stanowi ono jedną z fundamentalnych gwarancji praworządności. Na konstytucyjne prawo do sądu składa się w szczególności: 1) prawo dostępu do sądu, tj. prawo do uruchomienia procedury przed sądem (niezależnym, bezstronnym i niezawisłym); 2) prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnej z wymogami sprawiedliwości i jawności; 3) prawo do wyroku sądowego, tj. prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia sprawy przez sąd, oraz 4) prawo do odpowiedniego ukształtowania ustroju i pozycji organów rozpoznających sprawy (*vide* na przykład - wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 października 2007 r., sygn. akt SK 7/06, OTK ZU seria A nr 9/2007, poz. 108).

Trybunał Konstytucyjny przypominał też, że w celu określenia zakresu prawa do sądu należy doprecyzować znaczenie pojęcia „sprawy”, której rozpatrzenia przez sąd może żądać uprawniony podmiot. Pojęcie to nie jest definiowane w przepisach konstytucyjnych. Trybunał Konstytucyjny w swoim

orzecznictwie wskazuje jednak, co mieści się w zakresie „sprawy” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji.

W uzasadnieniu wyroku z dnia 10 maja 2000 r., sygn. akt K. 21/99, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że „*[p]ojęcie sprawy na gruncie art. 45 ust. 1 Konstytucji wymaga uwzględnienia szerszego kontekstu normatywnego. Jest to pojęcie autonomiczne, którego nie można objaśniać wyłącznie poprzez odniesienia do pojęcia sprawy, funkcjonującego na tle poszczególnych gałęzi prawa: karnego, cywilnego czy administracyjnego. Wąskie ujęcie funkcji wymiaru sprawiedliwości determinowałoby bowiem zakres gwarancji konstytucyjnych i mogłoby skutecznie zablokować urzeczywistnienie prawa do sądu. Kierowanie sprawy do sądu musi prowadzić do wymierzenia sprawiedliwości, a więc do rozstrzygnięcia o prawach danego podmiotu. Do kategorii praw, o których rozstrzyga sąd sprawujący wymiar sprawiedliwości, należą nie tylko te, które są objęte bezpośrednio gwarancjami konstytucyjnymi, ale także wszelkie inne prawa, których istnienie wynika z całokształtu obowiązujących regulacji prawa materialnego*” (OTK ZU nr 4/2000, poz. 109).

Jednocześnie w uzasadnieniu tego samego wyroku Trybunał Konstytucyjny, powołując się na wcześniejsze swoje orzecznictwo, wskazał, że „*celem istnienia na szczeblu konstytucyjnym <prawa do sądu> jest zapewnienie jednostce ochrony przed arbitralnością władzy. Artykuł 45 Konstytucji obejmuje więc wszelkie sytuacje, w których pojawia się konieczność rozstrzygnięcia o prawach danego podmiotu. W ramach ogólnie sformułowanego art. 45 ust. 1 Konstytucji mieszczą się w rzeczywistości dwa prawa: prawo do sądu, rozumiane jako prawo do sądowego wymiaru sprawiedliwości, a więc do merytorycznego rozstrzygnięcia o przypisaniu odpowiedzialności karnej, o rozstrzygnięciu "sprawy" (w ujęciu szerokim) w zakresie praw jednostki, oraz prawo do sądowej kontroli aktów godzących w konstytucyjnie gwarantowane wolności (prawa) jednostki*” (op. cit.).

Z kolei art. 31 ust. 3 Konstytucji formułuje kumulatywnie ujęte przesłanki dopuszczalności ograniczeń w korzystaniu z konstytucyjnych praw i wolności. Są to: ustawowa forma ograniczenia, istnienie w państwie demokratycznym konieczności wprowadzenia ograniczenia, funkcjonalny związek ograniczenia z realizacją wskazanych w art. 31 ust. 3 wartości (bezpieczeństwo państwa, porządek publiczny, ochrona środowiska, zdrowia i moralności publicznej, wolności i praw innych osób) oraz zakaz naruszania istoty danego prawa lub wolności. Granice ingerencji w konstytucyjne prawa i wolności wyznacza zatem zasada proporcjonalności oraz koncepcja istoty poszczególnych praw i wolności.

Stwierdzenie, że ograniczenia mogą być ustanawiane tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie, nakazuje rozważyć: czy wprowadzona regulacja jest w stanie doprowadzić do zamierzonych przez nią skutków; czy regulacja ta jest niezbędna dla ochrony interesu publicznego, z którym jest połączona; czy efekty wprowadzonej regulacji pozostają w proporcji do ciężarów nakładanych przez nią na obywatela (*vide* na przykład - wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2007 r., sygn. akt SK 54/06, OTK ZU seria A nr 3/2007, poz. 23).

Zaskarżona norma, wywiedziona z art. 156 § 5 k.p.k. w związku z art. 159 k.p.k., o czym wcześniej była mowa, limituje dostęp do akt postępowania przygotowawczego w jego toku, między innymi, stron, ich obrońców i pełnomocników, a jednocześnie nie zapewnia sądowej kontroli owej limitacji. Wskazuje bowiem, że zapoznanie się z aktami postępowania przygotowawczego (także wykonanie odpisów lub kserokopii dokumentów z akt lub uzyskanie ich uwierzytelnionych odpisów i kserokopii) zależy od zgody prowadzącego to postępowanie, zaś decyzja odmowna podlega kontroli nie sądu, lecz prokuratora bezpośrednio przełożonego. Innym osobom akta postępowania przygotowawczego w jego toku mogą być udostępniane tylko w wyjątkowych

wypadkach i również za zgodą prokuratora (tutaj tryb odwoławczy nie jest przewidziany, ponieważ zażalenie przysługuje jedynie stronom postępowania).

W doktrynie przyjmuje się, że unormowanie z art. 156 § 5 k.p.k. jest wyrazem tajności postępowania przygotowawczego.

W wyroku w sprawie o sygn. akt SK 39/02 Trybunał Konstytucyjny, analizując instytucję określoną w art. 73 § 2 k.p.k., podniósł, że „*[n]iewątpliwie w intencji ustawodawcy ograniczenie, o którym mowa (czasowe nadzorowanie kontaktów podejrzanego z obrońcą - przyp. wł.), służyć ma interesowi prowadzonego postępowania karnego, szczególnie na etapie postępowania przygotowawczego, którego celem jest: ustalenie czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo, wykrycie i ujęcie sprawcy, wyjaśnienie okoliczności sprawy oraz zebranie, zabezpieczenie i w niezbędnym zakresie utrwalenie dowodów (por. art. 297 KPK). Postępowanie przygotowawcze podporządkowane jest dyrektywie inkwizycyjności, wszczynane jest i prowadzone przez organa ścigania niezależnie od czyjegokolwiek stanowiska i woli. Szczególna rola przypada tu prokuratorowi, który z reguły wszczyna postępowanie karne i nadzoruje je, podejmując decyzje o przeprowadzeniu czynności dowodowych. Generalnie to właśnie prokurator ustala taktykę postępowania, a ta jego silna pozycja procesowa wynika nie tylko z przepisów postępowania karnego, ale też rozdziału trzeciego ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (Dz. U. z 2002 r. Nr 21, poz. 206)*” [op. cit.].

Jednocześnie należy zauważyć, iż przepis art. 156 § 5 k.p.k. ma zastosowanie, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. Inaczej zaś ustawa stanowi w art. 306 § 1 k.p.k. (uprawnienie do przejrzenia akt przysługujące osobom uprawnionym do złożenia zażalenia na odmowę lub umorzenie postępowania przygotowawczego) i art. 321 § 1 k.p.k. (obligatoryjne zaznajomienie z materiałami śledztwa na wniosek podejrzanego lub jego obrońcy, jeżeli zachodzą warunki do zamknięcia śledztwa), który nadaje prawo określonym

osobom do przejrzenia akt bez potrzeby uzyskiwania zgody prowadzącego postępowanie.

Nie można też zapominać o art. 157 § 1 k.p.k., zgodnie z którym oskarżonemu (podejrzanemu), na jego żądanie, należy wydać bezpłatnie jeden uwierzytelniony odpis każdego orzeczenia, przy czym odpis ten wydaje się z uzasadnieniem, jeżeli je sporządzono, oraz o art. 157 § 3 k.p.k., który - poprzez sformułowanie „nie można odmówić stronie zezwolenia” - uprawnia stronę postępowania przygotowawczego do sporządzenia odpisu protokołu każdej czynności, w której strona ta uczestniczyła lub miała prawo uczestniczyć, jak również każdego dokumentu pochodzącego od niej lub sporządzonego z jej udziałem.

Zaskarżona norma nie obejmuje natomiast wniosków podejrzanego lub jego obrońcy o dostęp do akt postępowania przygotowawczego w trakcie postępowania sądowego w przedmiocie zastosowania lub przedłużenia tymczasowego aresztowania. Kwestie te reguluje art. 156 § 5a k.p.k., w którym nałożono na prokuratora obowiązek udostępnienia wnioskującym podmiotom akt sprawy w części zawierającej dowody wskazane we wniosku oraz wymienione w postanowieniu o zastosowaniu albo przedłużeniu tymczasowego aresztowania. Odmowa udostępnienia akt w tej części może nastąpić tylko wówczas, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że:

- 1) narażałoby to na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia pokrzywdzonego lub innego uczestnika postępowania;
- 2) groziłoby zniszczeniem lub ukryciem dowodów albo tworzeniem dowodów fałszywych;
- 3) groziłoby uniemożliwieniem ustalenia i ujęcia współsprawcy czynu zarzucanego podejrzanemu lub sprawców innych czynów ujawnionych w toku postępowania;
- 4) ujawniłoby prowadzone czynności operacyjno-rozpoznawcze;

5) zagrażałoby utrudnieniem postępowania przygotowawczego w inny bezprawny sposób.

W przedstawionych warunkach odmowa prokuratora udostępnienia podejrzanemu lub jego obrońcy akt postępowania przygotowawczego ma nie tylko charakter czasowy (art. 306 § 1 k.p.k. i art. 321 § 1 k.p.k.). Jest też znacznie ograniczona przedmiotowo (art. 157 § 1 i 3 k.p.k.).

Jednocześnie w art. 156 § 5 k.p.k., w odróżnieniu od art. 156 § 5a k.p.k. (stanowiącego wobec art. 156 § 5 k.p.k. *lex specialis*), brak jest jakiegokolwiek przesłanki, która limitowałaby swobodę prokuratora przy korzystaniu z możliwości zarządzenia o odmowie udostępnienia akt postępowania przygotowawczego.

Trzeba mieć na uwadze, że przepis art. 156 § 5 k.p.k. ma zastosowanie wyłącznie w ramach postępowania przygotowawczego.

Zgodnie z art. 297 § 1 k.p.k., celem postępowania przygotowawczego jest, między innymi:

- ustalenie, czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo,
- wykrycie i w razie potrzeby ujęcie sprawcy,
- zebranie danych dotyczących sprawcy, takich jak tożsamość oskarżonego, jego wiek, stosunki rodzinne i majątkowe, wykształcenie, zawód i źródła dochodu czy dane o jego karalności,
- wszechstronne wyjaśnienie okoliczności sprawy, w tym ustalenie osób pokrzywdzonych i rozmiarów szkody,
- zebranie, zabezpieczenie i utrwalenie dowodów dla sądu tak, aby rozstrzygnięcie sprawy nastąpiło na pierwszej rozprawie głównej.

W wyroku z dnia 3 czerwca 2008 r., sygn. akt K 42/07, Trybunał Konstytucyjny uznał, że „*co do zasady słusznie postępowanie przygotowawcze - odmiennie niż postępowanie sądowe - nie jest oparte na zasadzie pełnej jawności akt sprawy (por. art. 156 § 1 KPK <Stronom (...), obrońcom,*

*pełnomocnikom i przedstawicielom ustawowym udostępnia się akta sprawy sądowej i daje możliwość sporządzenia z nich odpisów>). Jak stwierdził TK w postanowieniu z 27 stycznia 2004 r., sygn. SK 50/03, OTK ZU nr 1/A/2004, poz. 6 <możliwość osiągnięcia celów postępowania przygotowawczego warunkowana jest, między innymi, zachowaniem w tajemnicy pewnych informacji, dowodów, itd. Stąd zasada udostępniania akt w postępowaniu sądowym ustępuje fakultatywności w postępowaniu przygotowawczym. Sytuacja prawna, ale przede wszystkim okoliczności faktyczne występujące w danym momencie stanowią każdorazowo o tym, czy podejrzany (jego obrońca) mogą zapoznać się z aktami>. Także w doktrynie podkreśla się, że postępowanie przygotowawcze, w którego toku następuje zbieranie i przygotowywanie dowodów dla oceny sądu, powinno przebiegać w warunkach umożliwiających efektywne działanie organowi prowadzącemu postępowanie (por. P. Wiliński, *Odmowa dostępu do akt sprawy w postępowaniu przygotowawczym*, <*Prokuratura i Prawo*> 2006, nr 11, s. 79)” [OTK ZU seria A nr 5/2008, poz. 77].*

Niemniej jednak, o ile w przypadku postępowań przygotowawczych, w których nie są stosowane środki zapobiegawcze inne niż tymczasowe aresztowanie, w tym zwłaszcza dozór Policji z art. 275 § 2 k.p.k., brak limitowania swobody prokuratora przy odmowie dostępu do akt podejrzanemu i jego obrońcy przy jednoczesnym braku kontroli sądowej owej limitacji da się usprawiedliwić czasowym obowiązywaniem tej odmowy oraz jej ograniczonym zakresem przedmiotowym (art. 157 § 1 i 3 k.p.k.), w konfrontacji z interesem postępowania przygotowawczego, któremu ta limitacja ma służyć (*vide* - art. 297 § 1 k.p.k.), o tyle w przypadku postępowań przygotowawczych, w których wobec podejrzanego jest stosowany „wolnościowy” środek zapobiegawczy - a tym bardziej, tak jak w konkretnym przypadku - dozór Policji z art. 275 § 2 k.p.k. - brak limitowania swobody prokuratora przy podejmowaniu tego rodzaju

decyzji przy jednoczesnym braku kontroli sądowej decyzji odmownej musi budzić wątpliwości.

Prawdą jest, iż dozór Policji, w odróżnieniu od tymczasowego aresztowania, nie skutkuje pozbawieniem wolności, a jedynie jej ograniczeniem, to jednak, wprawdzie nie tak intensywnie jak tymczasowe aresztowanie, również wkracza w prawa i wolności konstytucyjne jednostki, zwłaszcza w wolność osobistą człowieka (art. 31 ust. 1 Konstytucji). Dozór Policji ogranicza też jednostce swobodę przemieszczania się (art. 52 ust. 1 Konstytucji).

Równocześnie należy mieć na względzie, że odmawianie dostępu do akt postępowania przygotowawczego wkracza w sferę prawa do obrony. W wyroku z dnia 3 czerwca 2008 r., w sprawie o sygn. akt K 42/07, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że szczególnego znaczenia nabiera to w sytuacji stosowania (przedłużenia) najsurowszego środka zapobiegawczego, tj. tymczasowego aresztowania.

Mimo iż powołany wyrok Trybunału Konstytucyjnego dotyczył dostępu do akt postępowania przygotowawczego uzasadniających wnioski prokuratora w przedmiocie tymczasowego aresztowania, wydaje się, iż niektóre argumenty zawarte w uzasadnieniu tego wyroku mogą mieć zastosowanie także przy dostępie do akt postępowania przygotowawczego w części uzasadniającej wnioski prokuratora w przedmiocie dozoru Policji.

W uzasadnieniu wyroku w sprawie o sygn. akt K 42/07 Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że teza, iż odmawianie dostępu do akt w kontekście prawa do obrony, nabiera szczególnego znaczenia w sytuacji stosowania (przedłużenia) najsurowszego środka zapobiegawczego, tj. tymczasowego aresztowania, *„zachowuje swoją aktualność, mimo że na gruncie postępowania karnego można wskazać przepisy, które umożliwiają oskarżonemu (i jego obrońcy) uzyskanie częściowej wiedzy na temat materiału dowodowego, zebranego na danym etapie postępowania przygotowawczego. Przede wszystkim podejrzany, któremu przedstawiono zarzut, wie, jaki czyn został mu zarzucony:*

zgodnie z art. 313 § 2 KPK postanowienie o przedstawieniu zarzutów zawiera m.in. dokładne określenie czynu zarzucanego podejrzanemu i jego kwalifikacji prawnej. Do czasu zawiadomienia go o terminie zaznajomienia się z materiałami śledztwa, podejrzany może też żądać podania mu ustnie podstaw zarzutów, a także sporządzenia ich uzasadnienia na piśmie, z uwzględnieniem faktów i dowodów przyjętych za podstawę zarzutów (art. 313 § 3 i 4 KPK). Poza tym podejrzany, który zamierza złożyć środek odwoławczy od postanowienia sądu o zastosowaniu tymczasowego aresztowania, dysponuje treścią zaskarżanego postanowienia oraz jego uzasadnieniem, które powinno spełniać wymogi zawarte w art. 251 § 3 KPK, tj. zawierać m.in. przedstawienie dowodów świadczących o popełnieniu przez oskarżonego przestępstwa oraz przytoczenie okoliczności, wskazujących na istnienie podstawy i konieczność zastosowania środka zapobiegawczego. W razie dalszego stosowania tymczasowego aresztowania przez sąd i kolejnych środków odwoławczych w tej sprawie składanych przez podejrzanego, czerpie on wiedzę o zebranych materiale dowodowym z następnych postanowień sądu, przedłużających stosowanie wobec niego aresztu (...). Natomiast pełną możliwość zaznajomienia się z dokumentami w aktach sprawy ma podejrzany tylko odnośnie do protokołów tych czynności, w których on sam uczestniczył lub miał prawo uczestniczyć, oraz odnośnie do dokumentów pochodzących od niego lub sporządzonych z jego udziałem (art. 157 § 3 KPK). Trybunał Konstytucyjny stoi jednak na stanowisku, że powyższych mechanizmów nie można uznać za ekwiwalentne do prawa dostępu do materiałów postępowania przygotowawczego, uzasadniających wnioszek prokuratora w przedmiocie tymczasowego aresztowania. Nie umożliwiają one też w sposób wystarczający realizacji prawa do obrony w sytuacji zastosowania tego środka zapobiegawczego, w tym celu konieczne jest bowiem bezpośrednie zapoznanie się przez aresztowanego (jego obrońcę) z materiałami postępowania przygotowawczego, uzasadniającymi wnioszek prokuratora. (...)

Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że tego typu ograniczenie prawa do obrony nie spełnia omówionych wyżej kryteriów, wynikających z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Nie można mu zarzucić wprowadzenia braku ustawowej formy czy związku funkcjonalnego z bezpieczeństwem i porządkiem publicznym, a więc wartościami wymienionymi w tym przepisie, nie spełnia on natomiast kryterium proporcjonalności. Regulując kolizję między dwiema wartościami - efektywnością postępowania przygotowawczego i skutecznością obrony osoby aresztowanej - umożliwia nadmierne ograniczenie praw jednostki, może nawet wkraczając w istotę konstytucyjnego prawa do obrony. Odmowa dostępu do materiałów postępowania przygotowawczego, uzasadniających wnioski prokuratora w przedmiocie tymczasowego aresztowania, nie spełnia także testu subsydiarności. Efektywność tego postępowania można bowiem zagwarantować innymi, mniej dolegliwymi dla obywatela metodami, w tym zwłaszcza większą selektywnością informacji przytaczanych w uzasadnieniu wniosku aresztowego” (op. cit.).

Mając na uwadze powołany wyrok Trybunału Konstytucyjnego, należy dojść do wniosku, że ograniczenie prawa do obrony, polegające na arbitralnym wyłączeniu jawności materiałów postępowania przygotowawczego uzasadniających wnioski prokuratora w przedmiocie dozoru Policji z art. 275 § 2 k.p.k. (brak limitowania swobody prokuratora przy podejmowaniu decyzji o odmowie dostępu do tych materiałów), nie spełnia kryteriów proporcjonalności oraz subsydiarności, wynikających z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Art. 156 § 5 k.p.k., regulując kolizję między dwiema wartościami - efektywnością postępowania przygotowawczego i skutecznością obrony osoby podejrzanej o przestępstwo, umożliwia bowiem nadmierne ograniczenie praw tej osoby.

Odmowa dostępu do materiałów postępowania przygotowawczego, uzasadniających wnioski prokuratora w przedmiocie dozoru Policji z art. 275 § 2 k.p.k., nie spełnia również testu subsydiarności. Podobnie bowiem jak w

przypadku tymczasowego aresztowania, efektywność postępowania przygotowawczego można zagwarantować innymi, mniej dolegliwymi dla obywatela metodami, w tym zwłaszcza większą selektywnością informacji przytaczanych w uzasadnieniu wniosku o zastosowanie dozoru Policji.

Nie można przy tym zapominać, że dozór Policji z art. 275 § 2 k.p.k., podobnie jak inne „wolnościowe” środki zapobiegawcze, może być stosowany aż do chwili rozpoczęcia wykonania kary (zasadę tę stosuje się także do tymczasowego aresztowania, ale tylko w razie orzeczenia kary pozbawienia wolności) [art. 249 § 4 k.p.k.].

Oczywiście każdy środek zapobiegawczy po ujawnieniu się określonych przesłanek może zostać uchylony lub zmieniony z urzędu (art. 263 k.p.k.) albo na wniosek podejrzanego (oskarżonego) [art. 254 k.p.k.].

Niemniej jednak w sytuacji, gdy przesłanki do uchylecia bądź zmiany środka zapobiegawczego nie wystąpią, środek ten może być utrzymywany aż do prawomocnego zakończenia postępowania karnego.

Nie można przy tym zapominać, iż czasokres stosowania wolnościowego środka zapobiegawczego w większości przypadków nie zależy od działania (zaniechania) samego podejrzanego (oskarżonego), lecz od sprawności postępowania karnego.

Istotne dla oceny konstytucyjności art. 156 § 5 k.p.k. w zaskarżonym zakresie jest również i to, że uciążliwość dozoru Policji dla podejrzanego (oskarżonego), zatem głębokość ingerencji w prawa i wolności konstytucyjne tego podmiotu, wzrasta wraz z ilością oraz charakterem nakładanych dodatkowo na niego ograniczeń swobody, niezbędnych do wykonywania dozoru (katalog tych obowiązków nie jest zamknięty). W konkretnym przypadku, jako dodatkowe ograniczenia swobody Skarżącego, orzeczono: zakaz kontaktowania się z określonymi osobami oraz zakaz przebywania w określonym miejscu.

Reasumując tę część rozważań, należy stwierdzić, że art. 156 § 5 k.p.k., w zakresie, w jakim umożliwia arbitralne wyłączenie jawności tych materiałów postępowania przygotowawczego, które uzasadniają postanowienie prokuratora o zastosowaniu środka zapobiegawczego z art. 275 § 2 k.p.k., jest niezgodny z art. 42 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Powyższe powoduje, że niezgodna z tymi samymi wzorcami konstytucyjnej kontroli pozostaje też norma wywiedziona z tego przepisu w związku z art. 159 k.p.k. W tej sytuacji za zbędne - w rozumieniu art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym - należy uznać badanie zgodności art. 156 § 5 k.p.k. w związku z art. 159 k.p.k. dodatkowo z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Z tych względów, wnoszę jak na wstępie.

z upoważnienia
Prokuratora Generalnego
Robert Hermand
Zastępca Prokuratora Generalnego